

Lo còpacap interdialectal provençal/lengadocian

Aqueste fichièr es fach per los usatgièrs que son menats a passar d'un dialècte a l'autre, dins son ensenhament, per l'estudi de tèxtes, o dins la redaccion de fichas pedagogicas per l'edicion. Es l'emboïh permanent, sens comptar lo problèma recurrent del manlèu de tròces causits a d'edicions ancianas, clafidas d'errors e d'aproximacions, quand es pas de solucions graficas diferentas al dintre d'un meteís tèxt. Tanben, totes los parlaïres de Lengadòc Oriental dins lo ròdol de Nimes an un parlar sovent d'escambarlons entre lo lengadocian e lo provençal. Demòran quitament de traches provençals dins lo parlar de Montpelhièr (d'unas vocalizacions per exemple, e finalas en *e* de la primièra persona dels vèrbes).

Rapèli donc a la lèsta las correspondéncias mai elementàrias de pas oblidar, a respècte de mon experiéncia de provençala que s'acara (desesperadament ?) a la nòrma despuèi d'annadas, de mon experiéncia de correctritz e de las errors mai comunas qu'ai de legir.

Çò qu'es permament coma diferéncias entre

Lo Lengadocian

1 – Los accents

1a – Finalas -uèch, -uèlh, -uènh, -uèg, -uèr

- uèch/uèit, nuèch/nuèit, lièch/lèit
- uèlh, fautuèlh, asuèlh, fuèlha
- luènh, suènh
- mièg, mièja, puèg, vuèg, vuèja
miègjorn, mièjanuèch
- cuèr

1b – Finalas en -ièr, -iè(i)ra

ametlièr, rosièr, papièr, mainadièr, rendièr
carrièira/carrièra, cadièira/cadièra, bolièira/bolièra
figuèira/figuèira, primièr, primièira/primièra

1c – Pas de dobertura de la *O* davant nasala

bon, font, rencontre, contra, conte, long, pont,
de longa

1d – Alternància vocalica dels vèrbes

Resulta dels capítols precedents

· Consequéncias de 1a

- fulhar/fuèlhi (alternància **u/uè**)
- vujar ~ vuejar/vuègi (alternància **u/uè**)
- desulhar/desuèlhi (alternància **u/uè**)
- aliechar/alièchi (alternància **e/è**)

Lo Provençal

1 – Leis accents

1a – Finalas -uech, -uelh, -uenh, -ueg, -uer

- uech, nuech, liech
- uelh, fautuelh, asuelh, fuelha
- luenh, suenh
- mieg, mieja, pueg, vueg, vueja
miegjorn, miejanuech
- cuer

1c- Finalas en -ier, -iera

ametlier, rosier, papier, mainadier, rendier
carriera, cadiera, boliera, figuiera,
premier ~ promier, premiera ~ promiera

1c – Dubertura de la *O* davant nasala

bòn, fònt, rescòntre, còntre, cònte, lòng, pònt,
de lònga,

1d – Alternància vocalica dei vèrbs

Resulta dei capítols precedents

· Consequéncias de 1a

- fulhar/fuelhi (alternància **u/ue**)
- vujar/vuegi (alternància **u/ue**)
- desulhar/dsuelhi (alternància **u/ue**)
- aliechar/aliechi (pas d'alternància)

· **Consequéncias de 1b** (alternància e/è)
acarrieirar/ acarrièiri, acarrierar/ acarrièri
abandierar/abandièri

NB - Aquesta familha de vèrbes pausan problèma : l'alternància es pas clara, ni dins l'usatge ni dins lo diccionari de F. Mistral, ni dins las gramaticas. Pòt existir en parallèl las formas en **-airar (acarrairar, abandairar, aclapairar, etc.)** que son notadas dins Mistral en grafia fonetica *aclapeira, abandeira*, segon la fonologia pròpria al provençal (*ai* en posicion atòn se pronóncia [ei])

· **Consequéncias de 1c** (pas d'alternància)
alongar/alongui
contar/conti
encontrar/encontri

1e – Accentuacion dels advèrbis
nèciament, bèstiament, ordinàriament
novèlament, primièrament, mòlament
(accentuat coma l'adjectiu al feminin)

1f – Accentuacion dels noms derivats d'un vèrb alternant (per atraccion de 1e)
entèrrament, embèstiament, atropèlament,
règlament, compòrtament, lòtjament

2 – La pallatalizacion

· sòl, còl, ostal, majoral, canal, bestial
· miralh, filh, solelh
· aucèl, castèl, capèl, mantèl, la pèl
· aquel

aquel drollet, aquel aucèl

· el, lo pel
· salvatge, balma, albricòt, alba, balca
albergina, alta, calma
(tanben existéncia de las formas *bauca, auta, bauma, auba* en leng. oriental)
· dolça, polsa, mólzer

3 – Los articles

· l', lo/los
los cats, los amics
· l', la/las
las ròsas, las amoras
las polidas ròsas, las ròsas polidas

· del /dels, de la/de las
lo can **del** pastre (**dels** vesins)
l'ostal **de la** maire (**de las** amigas)

· al, a la/als, a las
al centre
als dets, a las aurelhas

· **Consequéncias de 1b** (pas d'alternància)
acarrierar/ acarrieri
abandierar/abandieri

· **Consequéncias de 1c** (alternància o/ò)
alongar/alòngui
contar/cònti
encontrar/encòntri

1e – Pas d'accentuacion deis advèrbis
neciament, bestiament, ordinariament
novelament, premierament, molament
(advèrbi jamai accentuat)

1f – Pas accentuacion dei noms derivats d'un vèrb alternant
enterrament, embestiament, atropelament,
reglament, comportament, lotjament

2 – La vocalizacion

· sòu, còu, ostau, majorau, canau, bestiau
· mirau, fiu, soleu
· aucèu, castèu, capèu, mantèu, la pèu
· aqueu (davant consonanta)/aqueu (davant vocala)

aqueu drollet, aquel aucèu

· eu, lo peu
· sauvatge, bauma, auba, aubricòt, bauca
aubergina, nauta, cauma

· dòuça, pòussa, mòuser

3 – Leis articles

· l', lo/lei (davant consonanta)/leis (davant vocala)
lei cats, leis amics
· l'/la/lei (davant consonanta)/leis (davant vocala)
lei ròsas, leis amoras
lei polidei ròsas... mai lei ròsas polidas

En provençau rodanenc, l'article plurau es **li/lis**

· dau/dei,deis, de la /dei, deis
lo can **dau** pastre (**dei** vesins)
l'ostau **de la** maire (**deis** amigas)

· au, a la/ai(s)
au centre
ai dets, ais aurelhas

· **contraccions possiblas**

sus + lo ~ sul **sul ~ sus lo còp**
per + lo ~ pel **pel ~ per lo vesin**
per + los ~ pels **pels ~ per los enfants**

4 – Los adjectius e pronom

· **totes, totas, autres, outras**

totes ensems
totas causas, **autres** causas

· **mon, ma/mos, mas**

mos oncles, **mas** tantas

· **ton, ta/tos, tas**

· **son, sa/sos, sas**

sos enemics, **sas** sòrres

· **lor** (pronom personal = leur)

lor dirai

· **lor/lors** (adjectiu possessiu = leur, leurs)

lor filha, **lors** fraires, **lors** amics

5 – Los plurals irregulars alongats

· **mots acabats en s**

un cadieràs/de cadierasses,
un mes/de meses, lo biais/los biaisses
un francés/de franceses
un gelós/de geloses
un succès/de succès
un cors/de corses
lo flus/los fluses
(cal donc s'assabentar se lo mot fa son plural en
-ses o -sses)

· **mots acabats en ç**

lo tròç/los tròces, un pedaç/de pedaces

· **mots acabats en tz**

una votz/de voses, lo potz/los poses
una cantairitz/de cantairises

· **mots acabats en ch**

un trach/de traches, la nuèch/las nuèches
lo lièch/los lièches, un fach/de faches

· **mots acabats en sc**

un bòsc/de bòsques,
grotesc, -a/grotesques, grotescas
fresc, -a/fresques, frescas

3

Josiana UBAUD - 22/06/2017

· **pas de contraccion**

sus lo còp
per lo vesin
per leis enfants

4 – Leis adjectius e pronom

· **totei/toteis, autrei/autreis** (sens accent inutil *tótei*,
áutrei non emplegat en grafia classica)

toteis ensems
totei causas, **autrei** causas

· **mon, ma/mei(s)**

meis oncles, **mei** tantas

· **ton, ta/tei(s)**

· **son, sa/sei(s)**

seis enemics, **sei** sòrres

· **li**

li dirai

· **son, sa/sei(s)**

sa filha, **sei** fraires, **seis** amics

5 – Pas de pluraus alongats

· **mots acabats en s** (plurau invariable)

un cadieràs/de cadieràs,
un mes/de mes, lo biais/lei biais
un francés/de francés
un gelós/de gelós
un succès/de succès
un cors/de cors
lo flus/lei flus

· **mots acabats en ç** (plurau invariable)

lo tròç/lei tròç, un petaç/de petaç

· **mots acabats en tz** (plurau invariable)

una votz/de votz, lo potz/lei potz
una cantairitz/de cantairitz
(en resumit : lei mots acabats per **s, ç, tz** càmbian
pas au plurau)

· **mots acabats en ch** (plurau regular)

un trach/de trachs, la nuech/lei nuechs
lo liech/lei liechs, un fach/de fachs

· **mots acabats en sc** (plurau regular)

un bòsc/de bòscs
grotesc, -a/grotescs, grotescas
fresc, -a/frescs, frescas

lo clòsc/los clòsques

• **mots acabats en èg**
un puèg/de puèges

• **mots acabats en st**
lo trast/los trastes
lo bast/los bastes

6 – Las conjugasons

5a – Imperfach/Imperfait

parlàvem, parlàvetz, cantàvem, cantàvetz
(4^{ena} e 5^{ena} de l'imperfach 1er grop)

5b – Preterit

parlèrem, parlèretz, batèrem, batèretz
finiguèrem, finiguèretz
(4^{ena} e 5^{ena} del preterit, tot grop)

5c – Subjontiu imperfach

parlèssem, parlèssetz, batèssem, batèssetz
finiguèssem, finiguèssetz
(4^{ena} e 5^{ena} del subjontiu imperfach, tot grop)

5d – Morfologia dels vèrbes

• vèrbes del 2nd grop en -IR incoatius
partissi, morissi, sortissi, culhissi, dobrissi, cobrissi, dormissi, legissi, prusissi, porgissi ofrissi, servissi
levat *sentir, pentir* (e sos derivats) que fan **senti, penti**

5e – Vèrb èsser

soi, sès, ...sèm, sètz, ...èrem, èretz, ... siá

5f – Finalas de la primièra persona

parli, bati, florissi, cantavi

Las formas en e (**parle, cantave**) van del Ròse fins a Montpelhièr

7 – Lo lexic

• **nívol, còdol, ròdol, cònsol, píbol, trébol**
• **padena**
• **can/gos, caval/chaval**
• **balaja/engranièira**
• **trapar**
• **pèrsec**
• **alh, albergina**

lo clòsc/lei clòscs (prononciat [clos])

• **mots acabats en èg** (plurau regular)
un pueg/de puegs

• **mots acabats en st** (plurau regular)
lo trast/lei trasts
lo bast/lei bastes

6 – Lei conjugasons

5a – Imperfach

parlaviam, parlaviatz, cantaviam, cantaviatz

5b – Preterit

parleriam, parleriatz, bateriam, bateriatz,
finigueriam, finigueriatz

5c – Subjontiu imperfach

parlessiam, parlessiatz, batessiam, batessiatz
finiguessiam, finiguessiatz

5d – Morfologia dei vèrbes

• mantunei vèrbes non incoatius
parti, mòri, sòrti, cuelhi, duerbi, cuerbi, dòrmi, liègi, prusi, pòrgi, ofri, sèrvi,
senti, penti

5e – Vèrbe èstre

siáu, siás, ...siam, siatz, ... eriam, eriatz, ... siegue
(la forma classica **siá** s'emplega tanben)

5f – Finalas de la primera persona

parli, bati, florissi, cantavi (prov. marit. e cent.)
parle, bate, florisse, cantave (prov. rodanenc)
parlo, bato, florisso, cantavo (prov. alpin)

7 – Lo lexic

• **nive, còde, ròde, cònse, pibe/pive, treble**
• **sartan**
• **chin, chivau**
• **escoba**
• **trobar**
• **persègue**
• **alhet, merinjana**

Me limití aici als exemples mai coneguts, e doni evidentament pas las diferéncias pertocant la flòra !

· **mas** (conjoncion)
aital (advèrbi)
coissí (advèrbi) **Cossí** vas ?
plan (advèrbi) Vas **plan** ?
jós (preposicion)
ongan (advèrbi)
sul pic (loc. adverbiala)
meteís, meteissa

· **mai**
ansin
coma **Coma** vas ?
ben Vas **ben** ?
sota
aquest an
tot d'un temps, subran
meme, mema (francismes expandits)

8 – Vocala de sosten

amb
ont
gram ~ **agram** (chiendent), **volam**
vèrb ~ **vèrbe**
acid ~ **acide**, **putrid** ~ **putride**
mond ~ **monde**

8 – Vocala de sosten

amb (davant vocala)/**ambe** (davant consonanta)
ont (davant vocala)/**onte** (davant consonanta)
grame, volame
vèrbe
acide, putride, liquide, etc.
monde
 (la vocala de sosten es mai frequenta en provençau...
 mai pas sistematica ! **optic, geografic, public, sulfat,**
nitrit, altitud, solitud, ..., coma en lengadocian)

9 - Gramatica

pas cap, pas brica (dobra negacion)
pas cap de monde

pas, ges (negacion simpla majoritariament)
ges de monde

Pòdi evidentament pas dintrar dins totes los detalls e donar totes las particularitats del parlar rodanenc e del parlar maritim. Quant al parlar nimesenc (e tanben lo montpelhierenc) presenta encara de traches provençals e ja de traches lengadocians. Lo parlar nimesenc a tojorn los articles del provençal (**dei, lei**) e ja d'accentuacions coma en lengadocian : **carrièira, bandièira**, (legir A. Bigòt). Se lo provençal vocaliza tot en **-u** e lo lengadocian central e occidental pallataliza tot en **-l**, lo parlar nimesenc presenta a l'encòp la finala **-u** (se ven d'una *l* simpla latina) e la finala **-l** (se ven d'una *ll* latina) : **carnavau, ostau, destrau, espitau, fiu, mau, cèu, lo peu**, (< italian *carnevale*, < latin *hospitaculum, dextralis, hospitalis, filum, male, coelum, pilus*), mas **el, anhèl, pincèl, capèl, cotèl, la pèl, castèl, mantèl** (< latin *ille, agnellus, penicillus, capellus, cultellus, pellis, castellum, mantellus*). Mas d'autors escrivan *chivau* e *mantèu* que pasmens venon del latin *caballum* e *mantellus* (Bigòt emplega ben logicament **chival**), e se pòt trobar dins lo meteís tèxt nimesenc *cèu* e *cèl*, *capèu* e *capèl* ! (Mercé plan per los correctors... o los escolans !!). **Veni de m'apercebre que la transcripcion de tèxtes dau Nimesenc Bigòt facha per J. Jornot es ansin clafida d'irregularitats a respècte de la lenga de l'autor : transcriu nuèch, puèg, puèi, uèlh, long, de longa, pont, bon, mentre que l'autor escriu tot lo contrari coma accentuacion. Pron de legir l'edicion originala de *Li Bourgadieiro*. Fau donc emplegar (entre parentèsis l'escritura fonetica de Bigòt) : nuech (gnieu), pueg (pié), liech (yé), puei (piéi), lòng (lon), de lònga (de longo), pònt (pont), bòn (bon), uelh (yeul), es a dire de formas provençalas, a costat de formas lengadocianas carrièira, anhèl, el. De quin drech cambiar la lenga d'un autor ?**

Çò que pòt cambiar eventualament (etnotèxtes, vejaires dels linguistas)

Lengadocian

1 - ben, vent, regent, entendre, essent, batent
argent, ren, president, temps, Provença,

Provençau

1a - ben, vent, regent, entendre, ..., ren, etc.,
Provença, consciéncia, paciéncia, ... (prov. maritim),

consciència, paciència (e davant nasala)

formas consideradas coma referencialas amb accentuacion classica

1b - bèn, vènt, regènt, entèndre, essènt, batènt, argènt, rèn, presidènt, tèmps, e donc Provença, consciència, paciència, (prov. rodanenc, etnotèxtes) (mai e jamai accentuat après una *m* coma *moviment*, *sentiment*, e tanben dins totei leis advèrbis *normalament*, *recentament*,...)

1c- Molin/Martin/Lèbre an servat solament **vèn, convèn, tèn**, mai donan **pren, fen, argent, temps, vent, ...**

2 - solelh

2a - soleu (prov. maritim) considerada coma referenciala

2b - solèu (prov rodanenc, etnotèxtes)

3 - la lei, lo rei
uèi, puèi

3 - la lèi, lo rèi

uèi, puèi

(errors versemblablas per **lei, rei, uei, puei**)

4 - forma, mot

4 - fòrma, mòt/forma, mot (dos usatges)

5 - lo/los, las

5a - lo/**lei/leis** (prov. maritim) (formas referencialas)

5b - lo/**li/lis** (prov. rodanenc) (etnotèxtes)

8 - legir, legissi

8a - legir, **liègi** (prov. maritim)

8b - legir, legissi (prov. rodanenc)

9 - per

9 - per/ **pèr** (nòrma pas encara arrestada, sembla ?)

o **per** en prov. marit. e **pèr** en prov. rodanenc ?

10 - amb

10 – amb, ambe, ambé, amé, emé (anarquia totala !)

Per lei cas de **per** e **ambe**, n'i a que son per pas leis accentuar, que son de proclitics, donc atòns. Per lei formas **ambe, onte**, n'i a que serián per escriure pertot **ont, amb**, que siá o pas davant vocala, coma en lengadocian. Pasmens sembla que l'usatge provençau majoritari siá **amb** davant vocala/**ambe** davant consonanta, **ont** davant vocala /**onte** davant consonanta (**amb ela, ambe vos ; onte vas ?, ont anam ?**) : es çò qu'emplegui ieu, que fau pasmens escriure en l'abséncia d'una decision definitiva. Mai leis esitacions e lei variants foneticas explican lei formas *ambé, amé, emé*, que se tròban dins fòrça tèxtes. Seria temps de regularizar l'usatge !

En resumit, per un pauc mens escriure a l'azard, se fau evidentament provesir de *Grammaire du Provençal*, Comitad Sextian d'Estudis Occitans, e dei dictionaris *Lou Tresor dóu Felibrige* de F. Mistral, *Dictionnaire de base français-provençal* de B. Molin/G. Martin/E. Lèbre (nòrma d'intrada segon lo provençau maritim), *Dictionnaire français-Provençal*, R. Rourret, que presentan pauc d'errors (mai de còps de causida de nòrma diferentas de la mena *tèxt/tèxte, puei/puèi*, ...donc d'incoeréncias). Encara un còp, l'important es d'èstre subretot coerent dins l'emplec : vocala de sosten siá d'en pertot siá enluòc (enfin... segon la rega alibertina..., que *objècte, dirècte, socialisme*, an una vocala de sosten de tot biais qué que siá lo dialècte), mai pas *tèxt* e *contèxte* (tornam dire clarament que l'una o l'autra causida son pas « d'errors » o « d'errors escandalosas » (sic !) e qu'es parier per d'autrei cas d'esitacions), siá l'opposicion « e/è » regularament davant nasala mai pas a l'encòp *rèn* e *ben*, siá *amb/ambé* o *amb/ambe*, mas pas un còp l'un, un còp l'autre, siá *per* o *pèr*, mai pas mitat mitat. : es pasmens lo prètzfach permanent dei correctors que venon cabras de sautar ansin d'una forma a l'autra, veson fin finala plus ren ...e son contaminats dins sa pròpria practica.

© Josiana Ubaid – Julhet de 2011